

266

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA FINANSÓW

z dnia 23 lutego 2004 r.

zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych

Na podstawie art. 81 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694, z późn. zm.¹⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. W rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych (Dz. U. Nr 149, poz. 1674) wprowadza się następujące zmiany:

1) do tytułu rozporządzenia dodaje się odnośnik nr 1 w brzmieniu:

„¹⁾ Niniejsze rozporządzenie dokonuje częściowej transpozycji dyrektywy 2001/65/WE z dnia 27 września 2001 r. zmieniającej dyrektywy 78/660/EWG, 83/349/EWG oraz 86/635/EWG w zakresie oceny rocznych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych niektórych rodzajów spółek a także banków i innych instytucji finansowych (Dz. Urz. WE L 283 z 27.10.2001 r., str. 28 i n.).”;

2) w § 1 w ust. 1 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) praw i zobowiązań wynikających z umów ubezpieczeniowych w rozumieniu ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. Nr 124, poz. 1151),”;

3) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. 1. Przepisy rozporządzenia stosuje się odpowiednio do:

1) umów, których przedmiotem są towary, takich jak kontrakty towarowe, opcje i kontrakty swap, przewidujących dla jednej ze stron prawo do rozliczenia zobowiązania poprzez wydanie środków pieniężnych albo innych aktywów finansowych, z wyjątkiem przypadku, gdy jednostka:

a) zawarła umowę w celu nabycia, sprzedaży lub wykorzystania towarów i nie stwierdza zajścia okoliczności, które uniemożliwiają wykonanie postanowień objętych umową,

b) zawierając umowę, miała zamiar nabycia, sprzedaży lub wykorzystania towarów,

c) oczekuje wykonania postanowień umowy poprzez dostawę towarów,

2) zobowiązań, które na podstawie umowy mogą być rozliczone przez jednostkę drogą wydania aktywów finansowych albo własnych instrumentów kapitałowych, pod warunkiem że ilość własnych papierów wartościowych niezbędnych dla rozliczenia zobowiązania zmienia się wraz ze zmianą ich wartości godziwej.

2. Przepisów rozporządzenia, z zastrzeżeniem § 2a, mogą nie stosować jednostki, których sprawozdania finansowe nie podlegają obowiązkowemu badaniu zgodnie z art. 64 ust. 1 ustawy, jeżeli nie wywiera to istotnie ujemnego wpływu na realizację obowiązku, o którym mowa w art. 4 ust. 1 ustawy.”;

4) po § 2 dodaje się § 2a w brzmieniu:

„§ 2a. 1. Jednostki, o których mowa w § 2 ust. 2, opisują w dokumentacji, o której mowa w art. 10 ustawy, przyjęte przez nie zasady uznawania, metody wyceny, zakres ujawniania i sposób prezentacji instrumentów finansowych.

2. Jednostki, które skorzystały z możliwości, o której mowa w § 2 ust. 2, i nie wyceniają instrumentów finansowych w wartości godziwej, zamieszczają w dodatkowych informacjach i objaśnieniach:

1) dla każdej grupy pochodnych instrumentów finansowych — informację o:

a) wartości godziwej tych instrumentów, o ile wartość taka może być wiarygodnie ustalona,

b) rodzaju i charakterystyce tych instrumentów,

2) dla długoterminowych aktywów finansowych wykazanych w sprawozdaniu finansowym w wartości bilansowej przekraczającej ich wartość godziwą — informację o:

a) wartości bilansowej i wartości godziwej poszczególnych składników

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2003 r. Nr 60, poz. 535, Nr 124, poz. 1152, Nr 139, poz. 1324 i Nr 229, poz. 2276.

aktywów lub odpowiednich grup składników aktywów,

- b) przyczynach niedokonania odpisów aktualizujących wartość bilansową tych aktywów, w tym przesłankach uzasadniających przekonanie jednostki, że wartość bilansowa zostanie przywrócona.”;

5) w § 10:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. W przypadku zawarcia umowy, której składnikiem jest wbudowany instrument pochodny, a całość lub część przepływów pieniężnych związanych z taką umową zmienia się w sposób podobny do tego, jaki wbudowany instrument pochodny powodowałby samodzielnie, należy wbudowany instrument pochodny wykazać w księgach rachunkowych odrębnie od umowy zasadniczej. Obowiązek odrębnego wykazania w księgach rachunkowych wbudowanego instrumentu pochodnego powstaje, gdy spełnione są łącznie następujące warunki:

- 1) zawarta umowa będąca instrumentem finansowym nie jest zaliczana do aktywów finansowych lub zobowiązań finansowych przeznaczonych do obrotu lub aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, których skutki przeszacowania są odnoszone do przychodów lub kosztów finansowych okresu sprawozdawczego,
- 2) charakter wbudowanego instrumentu oraz ryzyka z nim związane nie są ściśle powiązane z charakterem umowy zasadniczej i ryzykami z niej wynikającymi,
- 3) odrębny instrument, którego charakterystyka odpowiada cechom wbudowanego instrumentu pochodnego, spełniałby warunki określone w § 3 pkt 4,
- 4) możliwe jest wiarygodne ustalenie wartości godziwej wbudowanego instrumentu pochodnego.”,

b) po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Charakter wbudowanego instrumentu pochodnego oraz ryzyka z nim związane uznaje się za ściśle powiązane z charakterem umowy zasadniczej i ryzykami z niej wynikającymi wtedy, gdy w szczególności:

- 1) wbudowany instrument pochodny jest związany ze stopą procentową lub indeksem stóp procentowych, które powodują zmianę kwoty odsetek, jakie byłyby zapłacone lub otrzymane na podstawie zawartej umowy, gdyby w tę umowę nie został wbudowany instrument pochodny; jeżeli wbudowany instrument finan-

sowy powoduje, że rozliczenie umowy zasadniczej może być dokonane w taki sposób, że kwota inwestycji początkowej nie będzie odzyskana, albo stopa zwrotu z inwestycji będzie znacząco odbiegała od początkowego poziomu tej stopy lub od stóp rynkowych ustalonych dla podobnych umów, nie uznaje się wówczas instrumentu wbudowanego i umowy zasadniczej za ściśle powiązane lub

- 2) wbudowany instrument pochodny jest górnym lub dolnym pułapem stopy procentowej, albo ceny nabycia lub ceny sprzedaży składnika aktywów, jeżeli w terminie zawarcia umowy ustalona stopa procentowa lub cena nie odbiega znacząco od warunków rynkowych oraz górny pułap jest powyżej, a dolny poniżej rynkowej stopy procentowej lub ceny rynkowej dla podobnych transakcji, lub
- 3) wbudowany instrument pochodny powoduje, że strumień przepływów pieniężnych z tytułu płatności części lub całości nominału lub odsetek jest wyrażony w walucie obcej, a powstałe na dzień wyceny różnice kursowe zalicza się odpowiednio do przychodów lub kosztów finansowych, lub
- 4) wbudowany instrument pochodny powoduje, że kwoty płatności wynikające z umów zmieniają się na skutek:
 - a) indeksowania wskaźnikiem powiązonym z inflacją, pod warunkiem że wskaźnik inflacji przyjęty za podstawę ustalenia indeksu jest charakterystyczny dla środowiska ekonomicznego, w którym działa jednostka, lub
 - b) zmiany wielkości sprzedaży lub rynkowych stóp procentowych, lub
- 5) z zawartej umowy niebędącej instrumentem finansowym wynika obowiązek dokonywania płatności wyrażonych w walucie obcej, która jest:
 - a) walutą, w której którakolwiek z ważnych dla wykonania postanowień umowy stron osiąga większość przychodów i ponosi większość kosztów (waluta funkcjonalna), lub
 - b) walutą, w której zwyczajowo i powszechnie na rynkach międzynarodowych zawierane są umowy na dostawę określonych towarów lub usług, lub
 - c) walutą, w której powszechnie na rynku krajowym zawierane są umowy na dostawę określonych dóbr lub usług.”,

- c) ust. 3 otrzymuje brzmienie:
- „3. Jeżeli jednostka przystąpiła do umowy niebędącej instrumentem finansowym, której składnikiem jest instrument spełniający warunki określone w ust. 1 pkt 2—4, to wbudowany instrument pochodny zalicza się do aktywów finansowych lub zobowiązań finansowych przeznaczonych do obrotu, natomiast umowę zasadniczą wykazuje się w księgach rachunkowych, zgodnie z postanowieniami ustawy.”;
- 6) w § 11 ust. 2 otrzymuje brzmienie:
- „2. Nie stanowi utraty kontroli przez jednostkę wydanie lub sprzedaż aktywów finansowych, jeżeli jednostka:
- 1) ma prawo do odkupu takich aktywów lub jako pierwsza może odmówić odkupu, a cena różni się od wartości godziwej aktywów na dzień odkupu, albo aktywa takie nie są łatwo dostępne na rynku,
 - 2) ma prawo i jest zobowiązana do odkupu lub umorzenia wydanych aktywów, na warunkach zapewniających innej jednostce (przyjmującej aktywa) zwrot w wysokości, jaką jednostka ta mogłaby uzyskać, udzielając pożyczki zabezpieczonej przyjętymi aktywami,
 - 3) zawarła kontrakt swap, w wyniku którego ponosi zasadnicze ryzyko kredytowe i zachowuje prawo do zasadniczej części korzyści ekonomicznych związanych z wydanymi aktywami, jakby była ich posiadaczem, w zamian za zobowiązanie się do zapłaty na rzecz jednostki przyjmującej aktywa kwoty określonej w kontrakcie; jeżeli przedmiotem takiego kontraktu są aktywa łatwo dostępne na rynku, to uznaje się, że nastąpiła utrata kontroli,
 - 4) ponosi zasadnicze ryzyko związane z wydanymi aktywami, jakby była ich posiadaczem, w wyniku wystawienia bezwarunkowej opcji sprzedaży (put) tych aktywów, a aktywa takie nie są łatwo dostępne na rynku.”;
- 7) w § 25 ust. 3 otrzymuje brzmienie:
- „3. Zasady określone w ust. 1 stosuje się również wtedy, gdy dłużne instrumenty finansowe zaliczone do kategorii dostępnych do sprzedaży wycenia się w wartości godziwej, a skutki przeszacowania wpływają na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny. W takim przypadku zysk lub stratę odnoszoną na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny stanowi różnica między ustaloną na dzień wyceny wartością godziwą aktywów a wartością tych aktywów w skorygowanej cenie nabycia.”;
- 8) w § 27:
- a) w ust. 1 pkt 1 otrzymuje brzmienie:
- „1) zabezpieczenie wartości godziwej, to jest ograniczanie zagrożenia wpływu na wynik finansowy zmian wartości godziwej, wynikających z określonego ryzyka związanego z wprowadzonymi do ksiąg rachunkowych aktywami i zobowiązaniami lub określoną ich częścią,”
- b) ust. 4 otrzymuje brzmienie:
- „4. Jeżeli z jakichkolwiek przyczyn, przy dokonywaniu zabezpieczenia, nie są spełnione warunki określone w niniejszym rozdziale, to do instrumentów zabezpieczających oraz do pozycji zabezpieczanych będących składnikami aktywów lub zobowiązań finansowych stosuje się odpowiednie przepisy rozdziału 3, a w przypadku pozostałych pozycji zabezpieczanych odpowiednie przepisy ustawy.”;
- 9) w § 28 ust. 1 otrzymuje brzmienie:
- „1. Przed rozpoczęciem zabezpieczenia jednostka sporządza dokumentację, obejmującą co najmniej:
- 1) określenie celu i strategii zarządzania ryzykiem,
 - 2) identyfikację instrumentu zabezpieczającego oraz zabezpieczanych przez ten instrument: składników aktywów lub pasywów, uprawdopodobnionego przyszłego zobowiązania albo planowanej transakcji,
 - 3) charakterystykę ryzyka związanego z zabezpieczaną pozycją, uprawdopodobnionym przyszłym zobowiązaniem lub planowaną transakcją,
 - 4) okres zabezpieczania,
 - 5) opis wybranej metody pomiaru efektywności zabezpieczenia zmian wartości godziwej lub przepływów pieniężnych pozycji zabezpieczanej związanych z określonym rodzajem ryzyka.”;
- 10) w § 29:
- a) ust. 2 otrzymuje brzmienie:
- „2. Aktywa finansowe lub zobowiązania finansowe, niebędące instrumentami pochodnymi, mogą być instrumentem zabezpieczającym wyłącznie wtedy, gdy służą zabezpieczeniu ryzyka zmiany kursu walut, zaś ich wartość godziwą można wiarygodnie ustalić. Jeżeli ustalenie wartości godziwej takich aktywów lub zobowiązań finansowych nie jest możliwe, lecz są one wyrażone w walucie obcej, to można uznać je za instrumenty zabezpieczające ryzyko zmiany kursu walut,

jeżeli ich składnik walutowy można wiarygodnie wycenić.”,

b) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Za instrument zabezpieczający można uznać określoną przez jednostkę część wybranych aktywów lub zobowiązań, albo określoną część wybranego składnika aktywów lub zobowiązań, spełniających wymagania określone w niniejszym rozdziale. Nie mogą stanowić instrumentu zabezpieczającego aktywa lub zobowiązania, jeżeli miałyby one służyć zabezpieczeniu przejściowo tylko przez pewien okres ich posiadania przez jednostkę.”;

11) w § 30 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Pozycję zabezpieczaną może również stanowić grupa aktywów, zobowiązań, uprawdopodobnionych przyszłych zobowiązań lub planowanych transakcji, jeżeli z każdym ze składników tej grupy wiąże się określone ryzyko o podobnej charakterystyce poddane zabezpieczeniu. Skład grupy ustala się i dokumentuje, w sposób określony w § 28 ust. 1, przed rozpoczęciem zabezpieczania. W przypadku wyłączenia z ksiąg rachunkowych któregośkolwiek ze składników grupy podczas okresu objętego zabezpieczeniem, jednostka powinna zaprzestać stosowania postanowień niniejszego rozdziału w odniesieniu do całej grupy wtedy, gdy to wyłączenie powoduje niedotrzymanie wymaganego poziomu efektywności zabezpieczenia, o którym mowa w § 28 ust. 4.”;

12) w § 32:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. W przypadku zabezpieczania wartości godziwej, zyski lub straty z wyceny instrumentu zabezpieczającego w wartości godziwej, lub z wyceny składnika walutowego instrumentu zabezpieczającego niebędącego instrumentem pochodnym, ujmują się w księgach rachunkowych bieżąco, jako przychody lub koszty finansowe okresu sprawozdawczego. Skutki przeszacowania pozycji zabezpieczanej, spowodowane przez określone ryzyko poddane zabezpieczeniu, odpowiednio podwyższające lub pomniejszające wartość tej pozycji wykazaną w księgach rachunkowych, zalicza się bieżąco do przychodów lub kosztów finansowych okresu sprawozdawczego. Dotyczy to również zwiększania i zmniejszania wartości pozycji zabezpieczanych, które w innym przypadku, jako skutki przeszacowania, byłyby odniesione na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny, jak też pozycji wycenianych przez jednostkę w cenie nabycia.”,

b) ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Ustalone od dnia rozpoczęcia zabezpieczania i wykazane w księgach rachunkowych skutki przeszacowania wartości godziwej oprocentowanego instrumentu finansowego, spowodowanego przez ryzyko poddane zabezpieczeniu, rozlicza się w pełni w okresie rozpoczynającym się:

1) od dnia, w którym nastąpiło przeszacowanie wartości godziwej zabezpieczanego instrumentu wynikające z zabezpieczenia ryzyka, lub

2) od dnia, w którym jednostka zaprzestaje tego przeszacowywania

— do terminu wymagalności, i zalicza się odpowiednio do przychodów lub kosztów finansowych okresu sprawozdawczego.”;

13) w § 33 w ust. 1 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) zyski lub straty z wyceny wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego, lub z wyceny składnika walutowego instrumentu zabezpieczającego niebędącego instrumentem pochodnym, w części uznanej, zgodnie z § 28 ust. 4, za efektywne zabezpieczenie przyszłych przepływów pieniężnych związanych z zabezpieczaną pozycją, odnosi się na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny; bezwzględna wartość kwoty odniesionej na kapitał, to jest w pełni efektywnego zabezpieczenia, nie może być jednak wyższa od wartości godziwej skumulowanych od dnia rozpoczęcia zabezpieczania zmian przyszłych przepływów pieniężnych związanych z zabezpieczaną pozycją.”;

14) w § 34 pkt 2 i 3 otrzymują brzmienie:

„2) zyski lub straty z wyceny wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego, lub z wyceny składnika walutowego instrumentu zabezpieczającego niebędącego instrumentem pochodnym, w części uznanej zgodnie z § 28 ust. 4 za efektywne zabezpieczenie ryzyka zmiany kursu walut związanego z zabezpieczaną pozycją, odnosi się na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny i rozlicza na dzień wyłączenia z ksiąg rachunkowych całości lub części zabezpieczanych udziałów, jako korektę wartości wydawanych aktywów; bezwzględna wartość kwoty odniesionej na kapitał nie może być jednak wyższa od skumulowanych od dnia rozpoczęcia zabezpieczania różnic kursowych z wyceny zabezpieczanych udziałów,

3) pozostałą część skutków przeszacowania instrumentu zabezpieczającego, obejmującą kwotę niestanowiącą efektywnego zabezpieczenia, jeżeli instrumentem zabezpieczającym jest pochodny instrument finansowy, zalicza się do przychodów lub kosztów finansowych okresu sprawozdawczego; w innym przypad-

ku, pozostałą część skutków przeszacowania instrumentu zabezpieczającego wykazuje się w sposób określony w art. 35 ust. 3 i 4 ustawy.”;

15) w § 40 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. W dodatkowych informacjach i objaśnieniach zamieszcza się dla wszystkich grup aktywów finansowych wykazanych w bilansie w aktywach trwałych i obrotowych oraz dla wszystkich zobowiązań finansowych wykazanych w bilansie jako długoterminowe i krótkoterminowe, w podziale co najmniej według kategorii określonych w § 5 ust. 1:

- 1) podstawową charakterystykę, ilość i wartość instrumentów finansowych, w tym opis istotnych warunków i terminów, które mogą wpływać na wielkość, rozkład w czasie oraz pewność przyszłych przepływów pieniężnych,
- 2) opis metod i istotnych założeń przyjętych do ustalania wartości godziwej aktywów i zobowiązań finansowych wycenianych w takiej wartości,
- 3) opis sposobu ujmowania skutków przeszacowania aktywów zaliczonych do kategorii dostępnych do sprzedaży, to jest, czy jednostka odnosi je do przychodów lub kosztów finansowych, czy też do kapitału (funduszu) z aktualizacji wyceny,
- 4) wartość wykazanych w bilansie instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej, jak również odpowiednio skutki przeszacowania odniesione na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny w okresie sprawozdawczym lub zaliczone do przychodów lub kosztów finansowych okresu sprawozdawczego,
- 5) tabelę zmian w kapitale (funduszu) z aktualizacji wyceny w zakresie instrumentów finansowych, obejmującą stan kapitału na początek i na koniec okresu sprawozdawczego oraz jego zwiększenia i zmniejszenia, w szczególności z tytułu:
 - a) skutków przeszacowania aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, w tym:
 - zyski lub straty z okresowej wyceny,
 - kwoty przeszacowania odpisane w razie trwałej utraty wartości,
 - zyski lub straty z wyceny ustalone na dzień przekwalifikowania aktywów do kategorii dostępnych do sprzedaży,
 - kwoty rozliczone w przypadku zabezpieczenia wartości godziwej oprocentowanego instrumentu finansowego,
 - kwoty rozliczone w przypadku przekwalifikowania aktywów do kategorii

utrzymywanych do terminu wymagalności,

— kwoty odpisane na dzień wyłączenia z ksiąg rachunkowych,

b) okresowej wyceny pozycji zabezpieczanych oraz instrumentów zabezpieczających w związku z zabezpieczaniem:

— zmian w przepływach pieniężnych,

— udziałów w aktywach netto jednostek zagranicznych,

c) ustalenia, przeszacowania i odpisania na wynik finansowy rezerwy oraz aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego,

6) objaśnienie do każdej kategorii aktywów finansowych, wyróżnionych zgodnie z § 5 ust. 1, przyjętych zasad wprowadzania do ksiąg rachunkowych nabytych instrumentów finansowych, o których mowa w § 4 ust. 3,

7) określenie ryzyka zmiany stopy procentowej, a w szczególności informację o wcześniej przypadającym terminie wykupu lub wynikającym z umowy terminie przeszacowania wartości instrumentów finansowych, a także o efektywnej stopie procentowej, jeżeli jej ustalenie jest zasadne,

8) określenie ryzyka kredytowego, a w szczególności informację o oszacowanej maksymalnej kwocie straty, na jaką jednostka jest narażona, bez uwzględnienia wartości godziwej jakichkolwiek przyjętych lub poczynionych zabezpieczeń, w przypadku gdyby wierzyciel nie wywiązał się ze świadczenia, z podaniem informacji o koncentracji tego ryzyka.”.

§ 2. 1. Przepisy § 1 mają zastosowanie po raz pierwszy do sprawozdań finansowych sporządzonych za rok obrotowy rozpoczynający się w 2004 r.

2. Przepisy § 2, 2a i 10 rozporządzenia, o którym mowa w § 1, w brzmieniu nadanym niniejszym rozporządzeniem, mogą zostać zastosowane po raz pierwszy do sprawozdań finansowych sporządzonych za rok obrotowy rozpoczynający się w 2003 r.

§ 3. Skutki finansowe zastosowania przepisów, o których mowa w § 1 pkt 3, 4 i 5 niniejszego rozporządzenia, dotyczące roku lub lat poprzednich odnosi się na kapitał (fundusz) własny i wykazuje odpowiednio jako „zysk (strata) z lat ubiegłych” lub „kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny”.

§ 4. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.